

## ДО ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД ДОГОВОРУ ПІДРЯДУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

### TO THE QUESTION OF THE GENERAL PRINCIPLES OF THE CONTRACT UNDER THE LEGISLATION OF UKRAINE

Берназ-Лукавецька О.М., к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права  
Національний університет «Одеська юридична академія»

Наумов А.С., студент II курсу магістратури  
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)  
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню загальних засад договору підряду за національним законодавством України та особливостям його регулювання в умовах воєнного стану. Досліджено історичні аспекти розвитку договору підряду починаючи ще з античних часів. Так, ще в Дигестах Юстиніана міститься згадка про досліджувану договірну конструкцію.

У статті проаналізовано ключові ознаки договору підряду за національним законодавством України, серед яких те, що договір підряду є двостороннім; ризик виконання роботи покладається на підрядника; зобов'язання замовника прийняти результати роботи підрядника; зобов'язання замовника оплатити виконану роботу.

Окрема увага у статті присвячена предмету договору підряду, яким є результат робіт, а також іншим істотним умовам договору, до яких відноситься ціна або способи її визначення зазначаються у самому договорі або може бути визначена у його кошторисі, строк його виконання, суб'єктний склад. З'ясовано, що сторонами у договорі підряду можуть бути будь-які особи як фізичні так і юридичні, однак, з цього правила є виключення, зокрема, відповідно до ч. 3 ст. 837 ЦК України «для виконання окремих видів робіт, встановлених законом, підрядник (субпідрядник) зобов'язаний одержати спеціальний дозвіл». Також у статті проаналізовані основні права і обов'язки сторін договору підряду. Важливою умовою договору підряду є вимога про якість роботи. Виконана робота має відповідати вимогам якості, визначеним у договорі підряду, або вимогам, що звичайно на момент її передавання замовникові.

Окремо досліджено основні види договору підряду серед яких побутовий підряд, будівельний підряд, підряд на капітальне будівництво та договір підряду на проєктні та пошукові роботи. Кожен з вищеперелічених договорів має свої особливості. Також у статті характеризовано особливості правового регулювання в умовах воєнного стану.

**Ключові слова:** договір, договір підряду, замовник, підрядник, побутовий підряд, будівельний підряд, підряд на капітальне будівництво, договір підряду на проєктні та пошукові роботи, воєнний стан, форс-мажор.

The article is dedicated to the investigation of hidden ambushes in accordance with the national legislation of Ukraine and the peculiarities of its regulation in the minds of the military camp. The historical aspects of the development of the treaty have been studied since ancient times. Thus, in the Digests of Justinian there is a riddle about the investigation of the contractual structure.

The article analyzes the key features of a contract under the national legislation of Ukraine, including those that are a bilateral contract; The labor cost is borne by the contractor; the duty of the deputy manager to accept the results of the contractor's work; Zobov'yazannya of the deputy assistant to pay the Wikonan robot.

The respect of the article is assigned to the subject of the contract, which is the result of the work, as well as to other fundamental principles of the contract, to which the price and the methods of its value are indicated in the contract itself or may be indicated in its cost, lines yogo vikonannya, subject warehouse. It is clear that the parties to the contract can be any individuals, both physical and legal, however, from this rule there is exclusion, limitation, in accordance with Part 3 of Art. 837 of the Central Committee of Ukraine for the execution of certain types of work established by law, the contractor (subcontractor) requires a special permit. The article also analyzes the fundamental rights and obligations of the parties to the contract. An important mental agreement in a row is beneficial for the efficiency of work. Vikonana's work may be subject to the benefits specified in the contract in a row, or to the benefits that are essential at the time of its transfer to the deputy.

The main types of contract have been closely monitored for the following types of work contract, permanent contract, capital contract and contract for projects and search work. The skin has its own peculiarities due to higher treatment agreements. The article also characterizes the peculiarities of legal regulation in the minds of the military camp.

**Key words:** contract, contract, deputy, contractor, casual contract, daily contract, capital contract, contract for a project and work, military force, major.

**Виклад основного матеріалу.** Договір підряду відомий людству ще з античних часів. Так, ще в Дигестах Юстиніана міститься згадка про досліджувану договірну конструкцію, зокрема, зазначається таке: «Той, хто замовив побудову будівлі, окремо вказав в договорі: «Кожен, раз, коли буде потреба в камінні, за каміння і за роботу замовник дасть підрядчику по сім (сестерцій) за кожен фут» Д. 19, 2, 30, 3 (Алфен Вар)» [1, с. 289].

Згадка про договір підряду міститься й у величній та важливій пам'ятці права Давньої Русі – «Руській Правді». Сам збірник законів до нашого часу не зберігся, однак, збереглася велика кількість різних списків «Руської Правди», які вже в новітній час склалися до академічних списків. В Академічному списку «Руської правди» за ред. Р. Лашченка договір підряду згадується у 43 статті, де зазначається наступне: «А се оурукъ мостниковъ: аще помостивше мость, взяти отъ дѣля ногата, а отъ городници ногата; аще же боудеть ветхаго

моста потвердити ньколько доскъ, или 3, или 4, или 5, то тоеже» [2, с. 8].

У сучасній Україні договір підряду регулюється головним чином Цивільним кодексом України, а саме главою 61, параграфом першим зазначеної глави визначені загальні положення про підряд, а параграфом другим, третім та четвертим спеціальні види підряду, а саме побутовий підряд, будівельний підряд та підряд на проєктні та пошукові роботи [3]. Договір підряду на капітальне будівництво як окремий вид договору підряду врегульований Господарським кодексом України главою 33 [4].

Спробуємо проаналізувати основні риси договору підряду. Дослідимо його поняття; ознаки; предмет; права та обов'язки сторін та інші важливі питання укладення договору підряду.

Визначення договору підряду міститься у статті 837 ЦК України, де зазначається, що «за договором підряду одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати

певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу» [3].

З цих положень можна виділити характерні ознаки договору підряду серед яких: 1) договір підряду є двостороннім за яким обидві сторони як підрядник так і замовник мають певні права та обов'язки; 2) ризик виконання роботи покладається на підрядника; 3) зобов'язання замовника прийняти результати роботи підрядника; 4) зобов'язання замовника оплатити виконану роботу [3].

Стосовно предмету договору, то ним є результат певної виконаної роботи, з чим погоджуються сучасні дослідники договору підряду [5, с. 16; 6, с. 43]. Цим він відрізняється, зокрема, від договору на надання послуг, де предметом договору є процес виконання роботи, а не сам її результат [7, с. 358].

Сторонами у договорі підряду можуть бути будь-які особи як фізичні так і юридичні, однак, з цього правила є виключення, зокрема, відповідно до ч. 3 ст. 837 ЦК України «для виконання окремих видів робіт, встановлених законом, підрядник (субпідрядник) зобов'язаний одержати спеціальний дозвіл» [3].

Цікавим моментом при дослідженні суб'єктного складу договору підряду є те, що відповідно до вимог ст. 838 ЦК України, сторона, що виступає підрядником може залучати до виконання робіт також інших осіб – субпідрядників, якщо інше сторони не встановили договором підряду. Цим законодавець встановлює інститут генерального підрядника та субпідрядника. При цьому генеральний підрядник все одно залишається відповідальним перед замовником, проте у правовідносинах із субпідрядником сам починає виконувати функцію замовника по відношенню до субпідрядника, а останній в свою чергу – підрядника.

Важливою умовою договору підряду є його ціна. Відповідно до положень ст. 843 та 844 ЦК вона може бути визначена у самому договорі або може у його кошторисі. Якщо сторони не передбачили її розмір у договорі, то вона визначається за рішенням суду з урахуванням цін, які зазвичай можуть бути застосовані до подібних робіт.

Необхідною складовою договору підряду є його кошторис, тобто письмовий документ, в якому міститься конкретизований перелік витрат необхідний для виконання робіт. Він оформлюється у вигляді додатку до договору підряду, а також є його невід'ємною частиною [8]. Кошторис може бути складений як підрядником, так і замовником. Він може бути твердим або приблизним. Різниця між ними полягає в тому, що приблизний кошторис може бути змінений за окремою волею сторін учасників договору без попереднього погодження, у разі якщо такі зміни кошторису не є істотними. Твердий кошторис, в свою чергу, може бути змінений лише за погодженням сторін.

Обов'язковою умовою будь-якого договору є строк його виконання, який повинен бути визначений у самому договорі підряду. У випадку, коли строк не вказаний у договорі, сторони виконують його у розумний строк.

Важливою умовою договору підряду є вимога про якість роботи. Дана робота повинна відповідати вимогам якості, які визначаються у договорі підряду.

Перейдемо до аналізу загальних прав та обов'язків сторін договору підряду визначених ЦК України. До обов'язків підрядника відповідно до положень глави 61 ЦК України відносяться перш за все виконати роботу на свій ризик за завданням замовника (ч. 1 ст. 837 ЦК). За загальним правилом підрядник має виконати роботу використовуючи свій матеріал та необхідні йому засоби, якщо інше не встановлено умовами договору.

До прав підрядника можна віднести таке його право як ошадливість ведення робіт, але при цьому він повинен забезпечувати належну їх якість.

Першим обов'язком замовника відповідно до положень ЦК України у договорі підряду є прийняття та оплата виконаної роботи.

До основних прав замовника відповідно до ст. 849 ЦК України відноситься по-перше, «у будь-який момент перевіряти хід і якість роботи, але при цьому не втручаючись у роботу підрядника. По-друге, він має право, якщо підрядник вчасно так і не розпочинає роботу чи виконує її дуже повільно відмовитися від договору, а також вимагати відшкодувати йому збитки.

По-третє, у випадку якщо в процесі виконання роботи замовник розуміє, що вони не будуть виконані належним чином, то замовник може визначити для підрядника конкретний строк, який є необхідним для усунення даних недоліків. У випадку, коли дана вимога не виконується замовник має право відмовитися від договору підряду при цьому вимагаючи відшкодувати понесені ним збитки. Також замовник може доручити виправлення неякісної роботи іншій третій особі, але за рахунок недобросовісного підрядника» [3].

Далі пропонуємо дослідити окремі види договору підряду та виділити їхні характерні ознаки, які дозволяють відрізнити один вид договору підряду від іншого.

Першою характерною ознакою договору побутового підряду є його суб'єктний склад. Так, підрядником можуть виступати тільки фізичні особи – підприємці або юридичні особи, а замовником лише фізичні особи. Ще однією ознакою договору побутового підряду є те, що цей договір є публічним.

Особливістю договору побутового підряду є й його предмет. Так, відповідно до положень ч. 1 ст. 865 ЦК України стосовно предмету цього виду підряду акцентує увагу на виконанні певної роботи, призначеної для задоволення побутових та інших особистих потреб.

Поняття договору будівельного підряду міститься у частині першій ст. 875 ЦК України. «За даним договором і підрядник бере на себе обов'язок побудувати та здати у встановлений договором строк об'єкт або виконати інші будівельні роботи відповідно до проектно-кошторисної документації, а замовник зобов'язується надати підрядникові будівельний майданчик (фронт робіт), передати затверджену проектно-кошторисну документацію, якщо цей обов'язок не покладається на підрядника, прийняти об'єкт або закінчені будівельні роботи та оплатити їх» [3].

Як і будь-який з видів підряду будівельний підряд вирізняє його предмет. Так, предмет договору будівельного підряду є його предмет, який є результатом будівельних робіт, виражений у певній матеріальній формі (матеріальний результат) [9, с. 11].

Обов'язковою умовою, що виділяє будівельний підряд порівняно з іншими видами договору підряду є обов'язкова наявність проектно-кошторисної документації, яка йде

Також особливістю договорів будівельного підряду є строк позовної давності, який становить 3 роки від дня прийняття роботи замовником. Це стосується споруд та будівель.

Дуже близьким, але дещо відмінним від договору будівельного підряду є договір підряду на капітальне будівництво. Відповідно до ч. 1 ст. 318 ГК України «за договором підряду на капітальне будівництво одна сторона (підрядник) зобов'язується своїми силами і засобами на замовлення другої сторони (замовника) побудувати і здати замовникові у встановлений строк визначений договором об'єкт відповідно до проектно-кошторисної документації або виконати зумовлені договором будівельні та інші роботи, а замовник зобов'язується передати підряднику затверджену проектно-кошторисну документацію, надати йому будівельний майданчик, прийняти закінчені будівництвом об'єкти і оплатити їх» [3].

Першою особливістю договору підряду на капітальне будівництво є його суб'єктний склад, що впливає із самої суті господарсько-правових відносин, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 317 ГК України відповідні підрядні роботи здійснюються суб'єктами саме господарювання для інших суб'єктів або на їх замовлення.

Ще однією особливістю договору підряду на капітальне будівництво порівняно з іншими видами договорів підряду є достатньо широкий перелік істотних умови, які прямо визначені законодавцем у ч. 5 ст. 318 ГК України. Серед основних можна виділити:

- повне найменування сторін договору;
- дата договору;
- місце укладення;
- предмет договору;
- строки початку і завершення будівництва;
- права і обов'язки замовника та підрядника;
- вартість фінансування будівництва об'єкта та його порядок;
- порядки забезпечення будівництва, прийняття об'єкта та розрахунків за виконані роботи, включаючи умови гарантійних строків та дефектів;
- відповідальність сторін;
- порядок урегулювання спорів;
- умови та підстави щодо зміни або розірвання договору [3].

Договір підряду на капітальне будівництво достатньо широко застосовується у сфері договорів державного замовлення, що також сильно вирізняє цю договірну конструкцію у порівнянні з іншими видами підряду.

Наступна ознака договору підряду на капітальне будівництво лежить у сфері відповідальності за порушення умов договору. Так, цивільним законодавством передбачено, що за неналежне виконання або невиконання зобов'язань за даним договором до винної сторони застосовується сплата штрафних санкцій. Штрафні санкції є видом господарських санкцій, а не цивільно-правових, при цьому, всі інші різновиди договорів підряду врегульовані Цивільним кодексом, а тому, це вирізняє договір на капітальне будівництво від усіх інших видів договору підряду.

Останньою особливістю договору підряду на капітальне будівництво на якому ми б хотіли б акцентувати увагу є строк позовної давності. Це стосується вимог, які випливають з неналежної якості робіт за даним договором. Строк позовної давності починається з дня прийняття роботи кредитором (замовником) і складає: 1 рік, коли це стосується недоліків некапітальних конструкцій. 2 роки, у випадку, коли недоліки не могли бути виявлені за звичайним способом прийняття роботи. А три роки при недоліках капітальних конструкцій. 10 років, у випадку, коли недоліки не могли бути виявлені за звичайного способу прийняття роботи. І 30 років відносно відшкодування збитків, які були завдані замовникові протиправними діями недобросовісного підрядника, які в свою чергу привели призвели до аварій або руйнувань.

Останнім видом договору, який виокремлюється чинним законодавством є договір підряду на проєктні та пошукові роботи. Відповідно до ч. 1 ст. 887 ЦК України «за договором підряду на проведення проєктних та пошукових робіт підрядник зобов'язується розробити за завданням замовника проєктну або іншу технічну документацію та (або) виконати пошукові роботи, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити їх» [3].

Першою ознакою, що вирізняє підряд на проведення проєктно-пошукових робіт як для всіх інших різновидів договору підряду є його предмет, який полягає у проведенні проєктно-пошукових робіт.

Ще однією ознакою – є відповідальність підрядника у випадку щодо недоліків у документації та робіт.

У зв'язку із воєнними діями, які тривають в нашій країні внаслідок збройної агресії РФ проти України починаючи з 24 лютого 2022 року особливої актуальності набуває дослідження правових аспектів порядку функціонування договірних відносин в умовах воєнного стану. Одним із таких ключових аспектів є форс-мажор.

Поняття форс-мажору на рівні законодавства визначається ч. 2 ст. 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати». «Так, до них відносяться невідворотні та надзвичайні обставини, які об'єктивно роблять неможливим виконання зобов'язань, які передбачені умовами договору, а також обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами.

До них можна віднести : збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, при цьому включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загроза війни, загальна військова мобілізація, військові дії, тощо» [10].

В той же час, відповідно до вимог національного законодавства для посвідчення наявності форс-мажорних обставин обов'язковою є наявність сертифікатів ТПП України або уповноважених нею регіональних торгово-промислових палат. Такі сертифікати відповідно до положень ч. 1 ст. 12 Закону України «Про торгово-промислові палати» видаються протягом 7 днів з моменту (дня) звернення суб'єкта господарської діяльності за собівартістю. Але, для суб'єктів малого підприємництва такі сертифікати надаються безкоштовно.

Для спрощення процедури засвідчення форс-мажорних обставин в умовах військової агресії РФ проти України, що стало підставою введення воєнного стану із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб, відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». ТТП опублікувала Лист від 28 лютого 2022 року № 2024/02.0-7.1, чим підтверджувала, що «зазначені обставини з 24 лютого 2022 року до їх офіційного закінчення, є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності або фізичних осіб по договору, окремим податковим чи іншим зобов'язанням, тощо» [11].

Однак, відповідно до правової позиції викладеної у Постанові Касаційного господарського суду від 14 червня 2022 року у справі № 922/2394/21 стосовно настання форс-мажорних обставин зазначається, що форс-мажорні обставини не мають преюдиційного характеру, і при їх виникненні сторона, яка посилається на них як на підставу неможливості належного виконання зобов'язання, повинна довести їх наявність не тільки самих по собі, але і те, що вони були форс-мажорними саме для даного конкретного випадку [12].

**Висновки.** Згадки про договір підряду містяться ще в джерелах права Стародавнього Риму та Київської Русі. Договір підряду порівняно з іншими зобов'язаннями вирізняється особливим предметом, яким є результат робіт, суб'єктивним складом, правами та обов'язками сторін, позовною давністю, тощо. Особливими різновидами договору підряду є договір побутового підряду, будівельного підряду, підряду на капітальне будівництво, а також договору підряду на проєктні та пошукові роботи. Особливістю реалізації договору підряду в умовах воєнного стану є достатньо широке застосування положень про форс-мажор, оскільки у воєнних умовах ризик настання обставин непереборної сили є достатньо високим.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Основи римського приватного права : навчально-методичний посібник за ред. Є. О. Харитоновна. Одеса : Фенікс, 2019. с. 296.
2. Руська правда (Академічний список) під редакцією Р. Лашенка випуск перший *Пам'ятки українського права*. Прага : Наклад «Українського правничого товариства в Ч. С. Р.», 1927 р. с. 19.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#Text>
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/conv#Text>

5. Гриняк А. Б. Систематизація та характеристика договорів підряду: окремі питання оновлення глави 61 Цивільного кодексу України *Нове українське право*, Вип. 1, 2021, С. 14-21.
6. Кривенко Ю. В., Спасова К. І. Укладання та реалізація договору підряду *Часопис цивілістики: практична цивілістика*, випуск 43, 2021, С. 41-45.
7. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасиво-Фатеевої, В. Л. Яроцького Харків. Право. 2011. Т. 2. 816 с.
8. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України за ред. Дзери І. О., Леківського Б. К., Михальнюк О. В. та ін. URL: <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/gk/79-gk/1208-844.html>
9. Вавженчук С. Істотні умови будівельного підряду *Підприємництво, господарство і право: цивільне право і процес* № 8 С. 9-13.
10. Закон України «Про торгово-промислові палати» від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text>
11. Лист торгово-промислової палати України від 28.02.2024 року № 2024/02.0-7.1
12. Постанова Касаційного господарського суду від 14.06.2024 року у справі № 922/2394/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104788391>